

JAK VIDÍ DĚTI SVÉ RODIČE? POHLED NA VYBRANÉ VÝZKUMY DĚTÍ

THE VIEW OF CHILDREN ON THEIR PARENTS - EXPERIENCES FROM NEW STUDIES OF CHILDREN

Adriana Sychrová

Abstrakt

Príspevok zisťuje, jak se děti dívají na své rodiče, jak je hodnotí a co je pro ně v rodinách důležité. Vychází ze strategie, která považuje děti za sociální aktéry a zároveň účastníky výzkumu. Cílem je ukázat, že daná perspektiva odkrývá nový pohled na společenské otázky, které se přímo dotýkají dětí. Autorka zvolený přístup dokumentuje na dvou proběhlých českých výzkumech, které blíže analyzuje. První se týká názorů dětí na ideální věk rodičů, druhý přináší zamyšlení nad hodnotami a prioritami, které se preferují v rodinách.

Klíčová slova

výzkum dětí, rodiče, názory, hodnoty

Abstract

The paper deals with the views of children to their parents, it shows what children think about parents and priorities in families. It is based on the strategy that regards children as social actors as well as research participants. The aim is to show a new perspective on social issues directly affect children. The author documents this approach on two actual Czech researches. The first research covers the opinions of children at the ideal age to their parents, the other brings thoughts about values and priorities preferred in children's families.

Key words

research of children, parents, opinions, values

Úvod

Žijeme ve světě, ve kterém mají děti své pevně dané místo. Život dítěte je společensky garantován nejen pomocí legislativy a mezinárodních dokumentů jako je Úmluva o právech dítěte, ochraňován je i pomocí tradičních a humanistických přístupů a institucí, které se především v průběhu minulého století ve společnosti prosadily. Největší váhu hlasu zaměřeného na dítě a zabezpečující jeho blaho a zdravý vývoj mají ze své podstaty sami rodiče. Na vztah rodičů, dětí a jejich životní situaci se můžeme podívat z několika úhlů. Za základní lze považovat dva. První pohled patří rodičům. Druhý náleží dětem. Rodičovský pohled je běžný a rozšířený, je vepsán ve společnosti jako nepsané pravidlo. Mnohem méně poznatků ale máme od dětí. Jak ony vidí dnešní svět? A především jak se dívají na své rodiče a vztahy s nimi? Jak si představují, že by měly vztahy fungovat a co je pro ně důležité? Na to se pokusíme odpovědět v následujícím příspěvku. Cílem je ukázat novou perspektivu ve výzkumu dětí, která otevírá odlišný pohled na řešení společenských otázek týkajících se dětí.

Poznatky o tom, jak děti hodnotí situaci ve svých rodinách, můžeme získat z výzkumných studií, které zjišťují názory dětí. Pro většinu z nich je daná oblast součástí širšího tematického zaměření. Jako příklad můžeme uvést srovnávací výzkum *Mladé hlasy*, který byl zpracován pro UNICEF v roce 2001 a 2008. Hlavním cílem bylo pojmenovat potřeby, tužby a přání dětí a umožnit jim vyjádřit názor na svět okolo sebe. Další výrazný výzkum nese název *České děti a matky 2014*. V několika etapách prováděl sondu do života dětí i jejich matek. Pro účely předloženého příspěvku jsme však čerpali z jiných výzkumů. Vybrány byly dva. Proběhly v posledních letech v České republice a jejich závěry stojí za pozornost. Jedná se především o rozsáhlý výzkum *Hodnotové orientace dětí ve věku 6 – 15 let* (Bocan a kol., 2011). Vznikl

v rámci projektu Klíče pro život - Rozvoj klíčových kompetencí v zájmovém a neformálním vzdělávání a zabýval se systémovou podporou volnočasových aktivit dětí. Realizován byl Národním institutem dětí a mládeže ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR a získal odpovědi od 2 238 dětí. Netýkal se pouze problematiky rodiny, výzkum byl rozdělen do několika oblastí - rodina, škola, volný čas a média. Cílem bylo zjistit, jak hodnotí děti roli zvolených socializačních činitelů na různé oblasti jejich života. Autoři se mimo jiné zajímají o to, jaký ideál rodiny mají dnešní děti. Druhý výzkum vznikl ve spolupráci Univerzity Karlovy v Praze (katedry demografie) a Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích (Kocourková, Konečná a kol., 2015). Vstupuje do vážné debaty týkající se důsledků reprodukční medicíny, která dnes umožňuje matkám podstoupit umělé oplodnění až do vysokého věku. Tím dochází k jasné preferenci zájmů a přání potencionálních rodičů. Unikátní výzkum danou perspektivu obrací tím, že zjišťuje dětský pohled a ptá se samotných dětí, jak si představují ideální věk svých rodičů. Výzkumu se účastnily děti a mladí lidé ve věku 11 až 25 let (celkový počet byl 1 181 dětí). Poměrně jasně se vyjadřují, že si přejí rodiče mladší. V situaci, kdy se markantně zvyšuje věk matek při porodu prvního dítěte, se názor dětí zdá důležitý. Může vést celou společnost k zamyšlení, co je dobré také pro dítě.

1 Postavení dětí ve společnosti

Ačkoli péče o děti přináší mladým rodičům mnohá omezení v podobě přerušování kariéry, problémů ve sladování rodinného a pracovního života, nemožnosti věnovat se dosavadním aktivitám či jiných sociálních nebo psychologických nejistot, zůstává dítě a rodina stále tou nejvyšší hodnotou. Děti dávají životu smysl, dítě je pokračováním vlastního bytí rodičů, jejich existenciálním překročením. V ideálním případě jsou rodiče ti, kteří předali život, kteří se dobře starají, pečují a vychovávají jedince tak, aby byl zdravý, spokojený a šťastný. Otec i matka zpravidla přejí svému dítěti to nejlepší, mnohdy by za něj položili život. Asi všichni známe biblický příběh o dvou ženách, které přijdou před krále Šalamouna, aby je rozsoudil. Ženám, které spolu žily v jednom domě, se narodily děti. Jedno dítě však zemřelo, a tak ho jeho matka podstrčila druhé ženě a její zdravé dítě jí vzala. Před králem obě tvrdily, že dítě je jejich. Avšak když král poručil, aby dítě rozťaly vejpůl a každá si tak mohla vzít „spravedlivě“ jeho jednu půlku, ozvala se pravá matka dítěte a prosila krále, aby ho dal raději té druhé ženě, jen aby dítě mohlo žít. Druhá žena s návrhem souhlasila. Bylo jasné, kdo je matkou dítěte.

Životní podmínky dětí se v průběhu druhé poloviny 20. století značně proměnily a vylepšily. Děti získaly mnohem více možností se vzdělávat, poznávat svět, mít svůj volný čas věnovaný zábavě a koníčkům. Děti dnes obývají své vlastní pokoje, mají svůj majetek i zájmy. V mnoha ohledech mohou rozhodovat, čemu se chtějí v životě věnovat. Mají přístup k informacím, které byly předchozím generacím zapovězeny, neboť neexistovaly globální mediální možnosti jako internet umožňující spojení s celým světem. Asi se shodneme na tvrzení, že ještě nikdy v historii neměly děti takové možnosti. Spolu se změnou společnosti dochází k proměnám rodin, ve kterých děti žijí, dochází ke změnám jejich struktury. Zvyšuje se rozvodovost, stále více dětí se rodí mimo manželství, dochází k rozšiřování střídavé výchovy, která vytváří rodiny na půl cesty a o jejichž důsledcích pro děti nemáme dostatek poznatků. Přesto zůstává pro děti tím nejdůležitějším žít v prostředí vlídném, akceptujícím, kde se cítí v bezpečí. A především, kde je má někdo rád jen pro ně samotné. Jedinou institucí, která může zabezpečit dítěti jeho potřeby a sytit je skrze své členy láskou, zůstává rodina.

Děti mají svá vlastní práva a povinnosti. Společnost, kde se uplatňují lidská práva jednotlivce, se zákonitě individualizuje, upřednostňují se zájmy jedince, jeho schopnosti a výkon. Svět se také postupně zrychluje. Také děti si dnes dokážou tvořit názory mnohem rychleji a

v mladším věku než v minulosti. Takový svět ale může přinášet mnoho rizik. Mluví se postupně o novém pojetí dětství. „*Prostor pro novou conceptualizaci dětství vznikl jeho oddělením od ostatních sociálních institucí, především od rodiny – děti jsou prizmatem tohoto přístupu viděny jako specifictví „sociální aktéři“, kteří jsou schopni vyjednávat a participovat na konstrukci svých každodenních životů. Moderní dětství je představováno v termínech širších demokratických vztahů, s předpokladem, že dětská vyjednávací moc se postupně zvyšuje*“ (Bartošová, Slepíčková, 2009, s. 80). To se promítá i do prováděných výzkumů dětí a změn ve výzkumných strategiích.

2 Čtyři výzkumné strategie zaměřené na děti

V oblasti sociálně-vědních výzkumů dětí se podle Christensen a Prouta (2002) uplatňují čtyři způsoby perspektivy dítěte a dětství. První dva přístupy se označují za tradiční, dítě je viděno jako objekt nebo subjekt výzkumu. V novějších přístupech se stává dítě sociálním aktérem nebo vystupuje dokonce jako účastník i spoluřešitel výzkumu. Všechny čtyři přístupy však existují současně vedle sebe a tvoří pestrou škálu možností, ze kterých je možné vybírat.

Perspektiva dítěte jako objektu výzkumu vychází z přesvědčení, že dítě není schopné podávat o sobě nějaké informace, neboť je ještě závislé na dospělých. Tento paternalistický přístup ve své podstatě ochraňuje dítě jako nekompetentního a ohroženého jedince. Zkoumáno je tedy z pohledu dospělých, kteří se o něj starají (rodiče, učitelé).

Druhý přístup chápe dítě jako jedince s vlastní subjektivitou. Je ovlivněný především vývojovou psychologií. Podmínkou účasti dítěte ve výzkumu je přesvědčení o jeho kognitivních schopnostech a sociálních kompetencích. Usuzuje se tak především podle věku dítěte. Na základě věku se využívají i specifické metodologické techniky.

Třetí přístup vidí dítě také jako subjekt, ale s jeho vlastními zkušenostmi a porozuměním. Výzkum je prováděn z perspektivy dítěte, dítěti je dán autonomní status. Děti jsou chápány jako aktivní součástí sociálního a kulturního světa, do kterého aktivně vstupují nebo ho mění. Nejsou tedy pouhou součástí rodiny, školy nebo sociálních institucí, na kterých jsou závislé. Klíčové je, že zvolený přístup nedělá rozdíl mezi dítětem a dospělým, což se týká i zvolených výzkumných technik.

Poslední čtvrtý přístup je nejnovější a jde ještě dále. Pokládá děti za aktivní účastníky výzkumného procesu, stejně jako společenského života. Výzkumná strategie se opírá o dětská práva, vychází z toho, že na všech aktivitách, které se týkají dětí, by měly mít děti účast a možnost vyjádřit svůj názor. Děti by tak měly být zapojeny do výzkumného procesu, být informovány a slyšeny. Navíc by měly mít možnost konzultovat důležité záležitosti, které se jich týkají. Vzniká tak nová metodologie sociálních věd, která vidí výzkum jako výsledek spolupráce výzkumníka a účastníka výzkumu. Děti by měly být stále více zapojovány jako spolu-výzkumníci. Podstatnou součástí procesu výzkumu je jeho etická dimenze, která je v případě dětí důležitá. Klade se důraz na ochranu dětí a jejich soukromí, zvážení informovaného souhlasu s výzkumem, nebezpečí psychické újmy nebo dodržení anonymity (Bartošová, Slepíčková, 2009).

3 Jak hodnotí děti své rodiče?

Ve vzájemném soužití přejímají děti podle Matějčka (1986, s. 188) nejen slova svých rodičů, ale také jejich postoje. V rodině se učí vztahům k jednotlivým členům rodiny, širšímu příbuzenstvu, přátelům a nakonec i lidem vůbec. „*Soucítí i škodolibost, ochota pomáhat i záliba v osobním pohodlí, upřímnost i pomluvy, dobrosrdečnost i závist, to všechno se rodí u*

rodinného stolu a přenáší na děti. “ Vztahy a postoje se podle Matějčka netýkají jen lidí, ale i věcí, přírody, ideálů, myšlenek, životních plánů, přístupu k práci, zábavě, námaze nebo pohodlí apod.

Způsob hodnocení z pohledu dětí tedy do jisté míry odráží hodnotovou orientaci rodičů, především pak u dětí mladších. Děti však nežijí pouze doma a nemají na ně vliv jen rodiče či sourozenci. Jsou vyslány do otevřeného světa, kde panují pravidla a preferují se hodnoty společnosti, která se nakonec mohou od těch rodinných odlišovat. Obzvláště když do života dětí začnou ve vyšším věku zasahovat kamarádi a média se svým silným hlasem prosazujícím mnohem více život ve stylu „carpe diem“ či přesvědčení, že „všechno je možné“.

Děti podle výzkumu *Hodnotové orientace dětí ve věku 6 – 15 let* (Bocan a kol., 2011) žijí převážně v úplných rodinách s otcem i matkou, což je překvapivé, neboť rozvodovost dosahuje v České republice 50 %. Autoři předpokládají, že průměrná délka trvání svazku rodičů je 12 let a že tudíž mnoho rodin se nachází teprve ve stavu „před rozchodem“. Čím byly děti starší, tím přibývalo rodin neúplných. Odlišuje se také počet sourozenců v rodinách, třetina dětí vyrůstá jako jedináčci.

Děti se o svých rodičích vyjadřují celkově pozitivně a rodičů si váží. O mamince si děti myslí, že je hodná (86 %), pomáhá jim (82 %) a je chytrá (77 %). Dětská charakteristika tatínka se mírně odlišuje. Považují ho za chytrého, ale kupodivu méně často než maminku (74 %), bývá s ním zábava (70 %) a dítěti pomáhá (68 %). Děti ze špatně situovaných rodin jsou přesvědčeny, že jich matky nejsou tak přísné jako matky dobře situované. Maminka je také osoba, se kterou mají děti více konfliktů. Při bližším zkoumání zjistíme, že mamince se děti zároveň nejčastěji svěřují, mají k ní blízký vztah a důvěřují jí. Konflikty lze chápat jako přirozené. Maminka tráví s dětmi nejvíce času a nejlépe je zná. Bohužel, všechny děti nevidí své rodiče tak pozitivně. Až 14 % dětí uvádí, že maminka není hodná a dokonce 37 % dětí si to myslí o tatínkovi. Nesouvisí to však se sociálním postavením rodiny. Výrazně negativně se ukazuje, že dnešní otcové nemají na děti čas, vyjádřilo se tak 68 % dětí. Otec je také považován za přísnějšího. To ale nemusí být hodnoceno jako negativní. Maminky zastupují ochranářský typ výchovy, tatínkové vystupují více autoritativně (Bocan a kol., 2011). Podobný náhled poskytuje teorie rodiny jako sociální dělohy, která říká, že otec a matka mají odlišný jazykový modus, pojetí rodičovské role a způsoby komunikace a chování v rodině. Otcové mají jazyk spíše „vyžadující“, matky naopak „akceptující“ (Trapková, Chvála, 2004).

Děti obdivují, jak se rodiče chovají, především pak maminky. Líbí se jim názory rodičů a čeho v životě dosáhli, zejména u tatínků. Hlavní hodnoty, které během výchovy předávají svým dětem, jsou pravdomluvnost, dodržování slibů, slušnost, dobře se učit a mít uklizeno. Odpovědělo tak více než 90 % dětí, zmíněné výchovné hodnoty představují základní obecně přijímané kompetence. U starších dětí se začíná preferovat samostatnost, umět hospodařit s penězi a nebát se vyjádřit svůj názor. Pro děti představují rodiče autoritu a vzor mravního jednání, a to i ve starším věku. Přes rodičovský důraz na výchovu k morálním hodnotám a sociálním kompetencím ale polovina dětí uvedla, že jejich rodiče lžou. Čím starší byly děti, tím více o tom byly přesvědčeny (Bocan a kol., 2011). Tím vzniká zvláštní paradox. Může souviset s kritičtější postojem dětí vůči rodičům v období dospívání, schopností dětí rozpoznat lež, celkovou tolerancí vůči lži ve společnosti nebo s větší citlivostí vůči nepravdám, která byla vštípena dítěti v mladším věku. Podstatné je, že dětem vadí, když rodiče lžou. Lež je klam. Přináší dočasnou výhodu, umožňuje únik nebo manipulaci. Pokud děti vidí u svých rodičů lež jako jednu z možností lidského jednání, hrozí, že ji časem také přeberou jako jednu z norem života ve společenství lidí, což určitě není žádoucí.

Zcela minimálně jsou mezi dětmi zastoupeny hodnoty transcendentální, které přesahují člověka. Víra v Boha se neobjevuje mezi dnešními dětmi jako hodnota (za důležitou ji označilo jen 5 % dětí ve věku 13 až 15 let) a v souladu s nastavením dnešní české společnosti dochází spíše k popírání vyššího principu a negativnímu vztahu k náboženství. Mnohem více si děti cení peněz a materiálních hodnot, které se prosadily v jejich životních prioritách. Pro skupinu 13 až 15 letých dětí byly peníze třetí nejvýznamnější životní prioritou hned za dobrými přáteli a šťastnou rodinou. Další prosociální hodnoty, jako pomáhat druhým, se odsunuly na méně podstatné příčky. Je s podivem, že třetina dětí nemá žádné vzory. Pokud ano, je to většinou maminka, kterou obdivují za její chování k ostatním, tatínka pak spíše za to, čeho dosáhl. Zarážející je, že kamarády obdivují hlavně podle jejich vzhledu. Z materiálního hlediska a z hlediska nastavení společenského standardu dnes už nikoho nepřekvapí, že 80% dětí má svůj mobil, od 13 let jej vlastní téměř všichni. Co však stojí za povšimnutí, je zjištění, že navíc 40 % dětí má v pokoji svou televizi a přes 50 % i počítač (Bocan a kol., 2011). Tím se v podstatě rozdělují životy dětí a rodičů. Předpokládá se, že i rodiče mají doma svůj počítač. Situace v rodině pak může vypadat tak, že každý tráví čas ve svém vlastním prostoru na svém vlastním počítači. Všichni sice žijí spolu, ale každý ve svém světě. Společných rodinných aktivit tak postupně ubývá.

Poslední důležité informace můžeme číst z výpovědí dětí, které odpovídají na otázku: Co byste ve své rodině změnili? Je zřejmé, že dětem vadí rodičovské hádky. Nejsou spokojené, když na ně nemají rodiče čas, neposlouchají je nebo chodí domů pozdě. Vadí jim společné konflikty a konflikty se sourozenci. Ačkoli jsou dospělými považovány za banální, děti jim přisuzují vážnost. Děti si přejí, aby byly s rodiči více spolu (a to i starší děti) a aby měly dobré vztahy (Bocan a kol., 2011).

Celkově lze říci, že pozitivní hodnocení rodičů souvisí především s jejich socio-ekonomickým postavením, jehož důležitost se táhne výzkumem hodnotových orientací jako červená nit'. Čím bylo postavení vyšší, tím lépe byli rodiče hodnoceni. Děti v dobře situovaných rodinách pocítují více soukromí, rodiče se zajímají o jejich školní výsledky a vědí, jak děti tráví svůj volný čas. Čím lépe je rodina situovaná tím častěji spolu aktivně tráví čas. Nejpříjemněji se v rodině cítí děti ve věku 10 až 12 let. S nastupující pubertou a s prosazující se autonomií dětí se situace začíná měnit (Bocan a kol., 2011). Ukazuje se, že klima rodiny ovlivňuje kvalitu konkrétních vztahů mezi jejími členy a naopak. Konflikty rodinné vztahy problematizují. Dítě potřebuje ke svému životu pocit bezpečí, jistoty, trvalosti a lásky. Potěšující tedy je, že 93 % dnešních dětí se cítí šťastných a necítí velké obavy z budoucnosti.

4 Chceme mladé rodiče

Rodiče si vybírají, v jakém věku mohou mít děti. Děti ze své podstaty tuto možnost výběru nemají, neboť jsou pokračováním života rodičů. Co si myslí děti o věku rodičů ze své vlastní zkušenosti? To byla otázka, na kterou se ptali výzkumníci Kocourková, Konečná a kol. (2015). Zajímalo je také, jak staří by měli být jejich rodiče dnes? Závěry se ukazují jako nečekané. 89% dětí by chtělo v době jejich porodu matku mladší 30 let, 94% otce mladšího 35 let. Třetina dětí by dnes omladila svou matku skoro o 6,6 let, otce dokonce o 7,5 roku. Čím starší byli rodiče dětí, tím více je chtěly omlazovat. Z tohoto hlediska dopadli nejhůře rodiče starší 30 let. Podstatné je také uvést, že polovina dětí vyjádřila spokojenost s věkem svých rodičů.

Podívejme se na získaná data podrobněji. 43% dětí považuje za nejlepší, aby věk matky v době jejich narození byl mezi 20 až 24 lety. U otce preferují věk 25 až 29 let, takto

odpovědělo rovněž 43% dětí. Ještě překvapivější ale je, že 11% dětí chtělo matku mladší než 20 let. Nejspokojenější s věkem rodičů byly děti, které se narodily právě rodičům mladším 20 let, 84% z nich nechtěl žádnou změnu věku. Na druhou stranu jen 3% dětí označila za ideální věk rodičů, kterým se děti narodí až po 35 letech. Ačkoli se tedy běžně považují rodiče kolem 20 let za příliš mladé a nepřipravené na svou roli, děti tento názor nesdílí. Děti chtějí mít mladší rodiče a mají pro to závažné důvody. Pro dítě je důležitá činnost, pohyb, učení se, poznávání nového, hravost a nadšení. Podle výzkumu se děti bojí ztráty rodičů, nechtějí, aby jim rodiče brzy zemřeli a tím by pozbyly jejich podpory. Obávají se rovněž úbytku fyzických a psychických schopností rodičů (více Kocourková, Konečná, 2015). Dnešní mladí zůstávají u svých rodičů dlouho, prodlužují si svá studia, do trvalých vztahů nespěchají. Podle Mackové (2011) ještě čtvrtina dnešních žen a více než třetina mužů ve věku 25 let žije v domácnosti se svými rodiči. V případě starších rodičů hrozí, že již nebudou moci svým dětem pomáhat a psychicky i materiálně je sanovat před jejich osamostatněním

Dnešní děti nechtějí mít staré rodiče i z dalších důvodů. Bojí se nepochopení mezi generacemi a komunikačních bariér, které se zvyšují s věkovým rozdílem mezi rodiči a dětmi. Nelíbí se jim úbytek aktivity rodičů, čehož se obávají především u svých otců. Nepřejí si mít otce, který jen leží a sleduje televizi. Naopak. Otec by měl být sportovně založený, hrát s dětmi fotbal nebo lyžovat. Děti by tedy uvítaly činnější, sportovně založené rodiče provozující více sportovních aktivit, rodiče, kteří myslí pozitivně a s dětmi si hrají. Poslední obavy kupodivu přesahují generaci dětí zapojených do výzkumu. Týkaly se až jejich dětí. Měly obavy, že budou ochuzeny o čas strávený se svými prarodiči (Kocourková, Konečná, 2015). Tyto děti totiž prarodiče mají a pravděpodobně pro ně hrají významnou úlohu.

Mnohé z nás asi udiví, že mladší věk je považován za ideální pro rodičovství také podle výzkumů dospělých. Ti označili jako ideální pro založení rodiny věk 24,7 let u žen a 28,2 let u mužů, což je obecně nižší než jiných v evropských zemích (Chaloupková, 2008). V ideálech se tedy dospělí a děti shodnou. Jiná je ovšem realita. Podle Českého statistického úřadu se v roce 2014 narodilo necelých 110 000 dětí, první děti se rodily spíše svobodným matkám, druhé a další matkám vdaným. Největší skupina dětí se narodila matkám ve věku 30 až 34 let (39 000 dětí). Ačkoli přání dětí a ideálem dospělých jsou mladí rodiče, počet reálně starších matek ve věkové skupině 35 až 39 let byl v roce 2014 vyšší než počet matek mladších ve věkové skupině 20 až 24 let (ČSÚ, 2015).

U žen je období rození dětí dáno především hranicí dospělosti v 18 letech, i když některé ženy rodí samozřejmě dříve, a horní hranicí, jež představuje menopauza. Mateřství ve vyšším věku, za který se považuje 30 let, má rizika především zdravotní. U žen nad 40 let se uplatňují mnohem více, nad to se udávají ještě rizika psychologická a sociální. *„Sociální a psychologická rizika rodičovství ve vyšším věku jsou spatřována zejména ve velkém věkovém rozdílu mezi rodiči a dětmi a jsou spojena s obavou, že starší rodiče nebudou na výchovu dítěte stačit a nebudou schopni postarat se o dítě až do jeho dospělosti. Naproti tomu rizika překročení dolní věkové hranice, jsou spíše psychologického (nevyzrálost) a materiálního charakteru (ekonomická nesoběstačnost).“* U mužů zůstává tradičně tolerance k pozdějšímu otcovství větší (Chaloupková, 2008, s. 112).

Pokud tedy shrneme informace z výzkumu, docházíme ke stejnému závěru jako jeho autoři. Pohled dětí na ideální věk jejich rodičů se blíží optimálnímu biologickému rodičovství více než současným demografickým trendům (Kocourková, Konečná, 2015).

Závěr

Hlas dětí je jistě vhodné brát vážně. Pomáhá nám dovědět se, co děti trápí, jaké problémy prožívají a co by chtěly změnit, někdy dokonce jak by to chtěly změnit. Získané údaje se mohou stát cenné pro pedagogy, zdravotníky, psychology, sociology, ale také politiky nebo právníky, kteří pomáhají udávat směr trendům v ochraně dětí. S novými výzkumnými strategiemi zaměřenými na děti jako sociální aktéry a aktivní účastníky výzkumů máme nyní mnohem větší příležitost děti pochopit. Dospělí nemusejí světu dětí porozumět zcela, posuzují ho například ze svých zkušeností dospělého nebo prizmatem vlastního dětství. Neplatí zde ani přímá úměra, že čím více necháme znít dětské hlasy a budeme dětem naslouchat, tím více se staneme dětinštějšími. Právě naopak. Názory dětí nás mohou dovést k větší dospělosti.

Předložené výzkumy dětí hledají odpovědi na otázky hodnotového světa dětí, jejich názorů na rodiče, život v rodině a ideální věk rodičů. Je potěšitelné, že mají svou přidanou hodnotu. Umožňují zamyslet se nad příčinami, které vedou dnešní děti k daným názorům, a zároveň se zabývat jejich možnými důsledky pro děti i pro společnost.

Na závěr uvádíme stručné shrnutí výsledků z předchozích dvou výzkumů. Děti zasílají svým rodičům následující vzkazy:

- Chceme mladé, aktivní rodiče!
- Vážíme si vás, rodiče, a jsme šťastní. Budoucnosti se nebojíme.
- Maminky, oceňujeme na vás, že jste hodné, snažíte se pomáhat a jste chytré.
- Tatínkové, obdivujeme vás pro vaši chytrost, zábavnost, že jste hodní, i když trochu přísní. Mějte na nás ale více času a chodte dříve z práce!
- Buďme více spolu.
- Naslouchejte nám.
- Hrajte si s námi.
- Vedete nás k pravdomluvnosti a čestnosti. Čím jsme ale starší, tím více si myslíme, že nám lžete.
- Rodiče, nehádejte se! Bojíme se konfliktů.
- Duchovní hodnoty nejsou podstatné. Peníze jsou pro nás stále důležitější.
- Bez mobilu, počítače a televize se nedá žít.
- Rádi sportujeme.
- Socio-ekonomické postavení rodiny zlepšuje naše hodnocení. Máme více soukromí, více se nám věnujete, zajímají vás naše školní výsledky nebo víte, jak trávíme svůj volný čas atd.

Seznam použité literatury

BARTOŠOVÁ, M. – SLEPIČKOVÁ, L. 2009. Složené rodiny a perspektiva dětských aktérů. Nové tematické a metodologické přístupy ve výzkumu rodin po rozvod. *Sociální studia*. Roč. 6, č. 4, 2009. s. 73–90 [online]. 2009 [cit. 2016-01-19]. ISSN 1214-813X. Dostupné z: <http://socstudia.fss.muni.cz/dokumenty/100310092228.pdf>

BOCAN, a kol. 2011. *Hodnotové orientace dětí ve věku 6 – 15 let*. Praha: Národní institut dětí a mládeže [online]. 2011 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <http://userfiles.nidm.cz/file/KPZ/KA1-vyzkumy/hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let.pdf>

CHALOUPKOVÁ, J. 2008. Ideální věk rodičovství v České republice a v evropském srovnání. *Data a výzkum – SDA Info*. Vol. 2, No. 2, s. 109-130, 2008. ISSN 1802-8152.

CHRISTENSEN, P.- PROUT, A. 2002. Working with ethical symmetry in social research with children. *Childhood*. Vol. 9(4): s. 477–497 [online]. 2002 [cit. 2016-02-02]. eISSN 14611713. Dostupné z: <http://chd.sagepub.com/content/9/4.toc>

ČSÚ. 2015. Demografické ročenky (pramenná díla) 2010-2014 [online]. 2015 [cit. 2016-03-14]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/casova_rada_demografie

KOCOURKOVÁ, J. – KONEČNÁ, H. – BURCIN, B. – KUČERA, T. 2015. How old is too old? A contribution to the discussion on age limits for assisted reproduction technique access. *Reproductive BioMedicine Online*. Vol. 30, issue 5, pp. 482–492 [online]. 2015 [cit. 2016-01-21]. ISSN 1472-6491. Dostupné z: https://www.natur.cuni.cz/geografie/demografie-a-geodemografie/aktuality/kocourkova_et_al_rbmo_2015.pdf

MACKOVÁ, A. 2011. Prodlužující se soužití s rodiči jako odkládání dospělosti? *Sociální studia*. Roč. 8, č. 4, s. 13–28 [online]. 2011 [cit. 2016-03-14]. ISSN 1214-813X. Dostupné z: <http://socstudia.fss.muni.cz/sites/default/files/120307182934.pdf>

MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1986. 336 s.

Mladé hlasy. Český výbor pro UNICEF, závěrečná zpráva. 2008. Praha: Factum Invenio, 2008.

TRAPKOVÁ, L. - CHVÁLA, V. 2004. *Rodinná terapie psychosomatických poruch*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-889-9. 224 s.

Kontaktní údaje:

Mgr. Adriana Sychrová, Ph.D.

Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, katedra věd o výchově

Studentská 97

532 10 Pardubice

E-mail: adriana.sychrova@upce.cz